

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM**KARAR****S.A. BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/40199
Karar Tarihi : 8/9/2020

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR
Burhan ÜSTÜN
Muammer TOPAL
Selahaddin MENTEŞ
Raportör : Fatih ALKAN
Başvurucu : S.A.
Vekili : Av. Ekrem YİĞİT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, boşanma kararının yurt dışındaki eşe tebliğ edilmemesi ve bu suretle nüfus kayıtlarının boşanma kararı doğrultusunda düzeltilmemesi nedeniyle evlenme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/12/2017 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1962 yılında Türkiye'de doğmuş bir Türk vatandaşdır.

9. Başvurucu ile Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti (Tanzanya) vatandaşı A.S.A. 1997 yılında Türkiye'de evlenmiştir.

10. Başvurucu; evliliğin ilk günlerinden beri eşiyle aralarında geçimsizlik olduğunu, uzun süredir ayrı olduklarını, eşinin 1998 yılından beri kendisini arayıp sormadığını, bu nedenle evlilik birliğini devam ettiremeyeceğini belirterek 8/4/2000 tarihinde Büyükçekmece 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) boşanma davası açmıştır.

11. Dava dilekçesi, Tanzanya'da bulunan davalı A.S.A.ya Dışişleri Bakanlığı ve Tanzanya makamları aracılığıyla 28/2/2002 tarihinde tebliğ edilmiştir. A.S.A.'nın pasaportunda yer alan adres, tebligat adresi olarak kullanılmıştır.

12. Mahkeme, tanıkları dinlemiş ve evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle 21/2/2003 tarihinde tarafların boşanmalarına karar vermiştir.

13. Başvurucu, söz konusu kararın onaylı tercümelerini ve yurt dışı tebligat ücretinin ödendiğine ilişkin makbuzları dava dosyasına sunmuştur. Akabinde Mahkeme, kararın Tanzanya'da bulunan A.S.A.ya tebliğ edilmesi talebiyle Büyükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) aracılığıyla Bakanlığa 2/3/2004 tarihinde müzekkere yazmıştır.

14. Başvurucu, sürecin başından itibaren farklı tarihlerde Mahkemeye birçok kez dilekçe sunmuş ve tebligat işlemlerinin akıbetini sormuştur.

15. Bakanlık tarafından Mahkemeye gönderilen 2/3/2004 tarihli yazıda, söz konusu kararın A.S.A.ya tebliğ edilmesi amacıyla yetkili makamlara iki takım hâlinde iletildiği belirtilmiştir. Bakanlığın 5/10/2005 tarihli yazısında ise adli evrakın gönderildiği Dışişleri Bakanlığından henüz herhangi bir cevap yazısının gelmediği ifade edilmiştir. Yine Bakanlığın 21/12/2006 ve 12/3/2007 tarihli yazılarında da tebliğ işlemlerinin yapıldığına ilişkin herhangi bir cevabın alınamadığı belirtilmiştir. Bakanlık, tebligata ilişkin akıbetin Dışişleri Bakanlığına sorulduğu konusunda Mahkemeye ayrıca bilgi vermiştir.

16. Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa gönderilen 27/3/2007 tarihli yazıda; akıbeti sorulan A.S.A.ya ilişkin adli evrakın Bakanlığın giriş kayıtlarında görülmediği, ilgili ülke adli makamlarına iletmek üzere söz konusu evrakın yeniden gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

17. Başvurucu 7/9/2007 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçede dört yılı aşkın süredir kararın kesinleştirilmesini beklediğini, birçok kez akıbetini sorduğu evrakın Dışişleri Bakanlığına henüz ulaştırılmamış olması nedeniyle psikolojisinin bozulduğunu dile getirmiş; ilgili evrakın yeniden gönderilmesini talep etmiştir.

18. Başvurucu 10/2/2010 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçede, kararın A.S.A.ya hâlen tebliğ edilemediğini belirterek tebligatın ilan edilmesini talep etmiştir. Başvurucu; bu suretle kararın kesinleştirilebileceğini ve nüfustaki kaydın düzeltililebileceğini, aksi hâlde yeniden evlilik birliği kuramayacağından mağdur olacağını belirtmiştir.

19. Mahkeme 5/9/2011 tarihinde Bakanlığa gönderdiği müzekkere ile yurt dışı tebligat evrakının akıbetini sormuştur. Bakanlıktan Mahkemeye gönderilen yazıda ise Dışişleri Bakanlığından henüz bir cevap gelmediği ve evrakın akıbetinin Dışişleri Bakanlığına sorulduğu ifade edilmiştir.

20. Mahkeme 29/2/2012 ve 23/7/2012 tarihlerinde Bakanlığa tekiden gönderdiği müzekkere ile söz konusu evrakın akıbetini sormuştur. Bakanlıktan gelen cevap yazısında muhatabına tebliğ edilmesi amacıyla ilgili evrakın nota ekiyle birlikte Tanzanya Dışişleri ve Uluslararası İş Birliği Bakanlığına iletiliği bildirilmiştir.

21. Dışişleri Bakanlığından Bakanlığa gönderilen 18/4/2012 tarihli yazıda; konu ile ilgili olarak Tanzanya Dışişleri ve Uluslararası İş Birliği Bakanlığı tarafından Türkiye Cumhuriyeti Darüsselam Büyükelçiliğini muhatap alan nota gönderildiği belirtilmiştir. Söz konusu bilgilendirme notasında, tebliğ edilecek mahkeme kararında A.S.A.nın yalnızca posta kutusu adresinin bulunduğu konusunda bilgi verilmiş ve tebligat işlemlerinin kolaylaştırılabilmesi için ev adresinin de gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

22. Mahkeme, A.S.A.nın Tanzanya'daki ev adreslerine ilişkin bilgileri başvurucudan talep etmiştir. Başvurucu 22/10/2012 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçede; A.S.A.nın bilinen adresi dışında ayrıca farklı bir ev adresi bilmediğini ancak A.S.A.nın söz konusu ülkede yaşayan kardeşlerinin adreslerini ve A.S.A.nın bilinen telefon numaralarını verebileceğini belirterek gerekli araştırmanın Türk yetkililer tarafından yapılmasını ve tebligat işlemlerinin gerçekleştirilmesini talep etmiştir. Bu hususta başvuru tarafından verilen bilgiler Mahkeme aracılığıyla Bakanlığa iletilmiştir.

23. Mahkeme 15/7/2013 ve 7/11/2014 tarihlerinde Bakanlığa gönderdiği müzekereler ile adli evrakın akıbetini yeniden sormuştur. Bakanlık tarafından gönderilen 19/9/2013 ve 26/11/2014 tarihli yazılarda, Dışişleri Bakanlığından henüz bir cevap alınamadığı belirtilmiştir.

24. Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa gönderilen 16/12/2014 tarihli yazıda Türkiye Cumhuriyeti Darüsselam Büyükelçiliğinden gelen bilgilendirmelere yer verilmiştir. Söz konusu yazıda; Tanzanya'daki bürokrasinin genel yavaşlığı nedeniyle başta tebligat işlemleri olmak üzere adli yardımlaşma taleplerinin karşılanmasında sorunlar yaşandığı, sorunların ülkemizdeki gibi adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin bulunmamasından kaynaklandığı, Tanzanya'daki sistemde posta kutusu adresi ile Tanzanya'da ev adresinin farklı olduğu, resmi işlemler için posta kutusu adresinin kullanıldığı, nüfus cüzdanı/kimlik kartı uygulamasının dahi bulunmadığı ve yalnızca on sekiz yaşını dolduran kişilere seçmen kartı verildiği belirtilmiştir. A.S.A.nın kardeşlerine ait olduğu belirtilerek gönderilen adreslerin ev adresini içermediği ve telefon numaralarında da yanlışlık bulunduğu ifade edilmiştir. Yazıda, tebligat işlemlerinin yapılması amacıyla son olarak 5/12/2013 tarihinde Tanzanya Dışişleri ve Uluslararası İş Birliği Bakanlığına tekiden talep gönderildiği ancak bugüne kadar herhangi bir cevap alınamadığı belirtilmiştir.

25. Başvurucu 28/4/2015 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçede;

i. Boşanma davası açılmadan önce A.S.A.nın Türkiye'den ayrıldığını ve Tanzanya'ya gittiğini, dava dilekçesinin Tanzanya'da bulunan A.S.A.ya Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan yazışmalar sonucunda o dönemde tebliğ

edildiğini ve A.S.A.'nın imzasının alındığını ancak boşanma kararının aynı adrese tebliğ edilmesi konusunda yapılan girişimlerin sonuçsuz kaldığını belirtmiştir.

ii. Kararın verildiği tarihten bu yana on iki yıldan fazla zaman geçtiğini, psikolojik olarak yıprandığını, başta evlilik olmak üzere medeni haklarının hiçbirini kullanmadığını, aile sevgisi ve desteği olmadan yaşamak durumunda kaldığını, maddi ve manevi olarak büyük bir mağduriyet yaşadığını ifade etmiştir.

iii. Resmî makamlardan gönderilen yazılar dikkate alındığında davalı A.S.A.'ya yurt dışında tebligat yapılması imkânının bulunmadığını ancak ilanen tebligat yapılarak boşanma kararının kesinleştirilebileceğini ileri sürmüştür.

iv. Kendisiyle aynı durumda olan bir kişi hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından verilen karar hakkında bilgi vermiş ve yurt dışında tebligat yapma imkânsızlığının anlaşılması durumunda tebligatın ilanen yapılabileceğini, kararın da ilan tarihinden itibaren yedinci günün sonunda kesinleştirilebileceğini iddia etmiştir.

v. Bu konuda 10/2/2010 tarihinde sunduğu dilekçe hakkında Mahkeme tarafından herhangi bir karar verilmediğini, mağduriyetinin giderilebilmesi için haklı talebinin karşılanması gerektiğini belirterek 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 28. maddesi gereğince ilanen tebligat yapılmasını talep etmiştir.

26. Mahkeme 28/4/2015 ve 7/12/2015 tarihlerinde Bakanlığa gönderdiği yazı ile tebligat işlemlerinin akıbetini yeniden sormuştur. Bakanlıktan gelen 6/5/2015, 14/12/2015 tarihli cevap yazılarında duruma ilişkin olarak Dışişleri Bakanlığından yeni bir cevabın gelmediği belirtilmiştir.

27. Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa gönderilen 15/1/2016 tarihli yazıda; bahse konu olan talebin Tanzanya Dışişleri ve Uluslararası İş Birliğı Bakanlığına defaatle iletildiği ancak bugüne kadar herhangi bir cevap alınmadığı ve bu konuda bir gelişme sağlanamamasının 16/12/2014 tarihli yazıda belirtilen nedenlere dayandığı ifade edilmiştir. Bu şartlar altında adı geçen kişiye ulaşılabilmesinin veya bu kişi hakkında Tanzanya makamlarından bilgi alınabilmesinin mümkün olmayacağını düşünüldüğü belirtilmiştir.

28. Boşanma kararının kesinleştirilmemesi üzerine başvuru 19/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Ulusal Mevzuat

29. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Tebliğat" kenar başlıklı 438. maddesi şöyledir:

"Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça tebligat, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır."

30. 7201 sayılı Kanun'un "Yabancı memlekette tebligat usulü" kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

"Yabancı memlekette tebliğ o memleketin salahiyyetli makamı vasıtasıyla yapılır. Bunun için anlaşma veya o memleket kanunları müsait ise, o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu tebligat yapılmasını salahiyyetli makamdandır ister.

Yabancı memleketlerde bulunan kimselere tebliğ olunacak evrak, tebligatı çıkaran merciin bağlı bulunduğu vekalet vasıtasıyla Dışişleri Bakanlığına, oradan da memuriyet havzası nazarı itibara alınarak ilgili Türkiye Elçiliğine veya Konsolosluğuna gönderilir.

Şu kadar ki, Dışişleri Bakanlığının aracılığına lüzum görülmeyen hallerde tebligat evrakı, ilgili Bakanlıkça doğrudan doğruya o yerdeki Türkiye Büyükelçiliğine veya Başkonsolosluğuna gönderilebilir."

31. 7201 sayılı Kanun'un "İlanen tebligat" kenar başlıklı 28. maddesi şöyledir:

"Adresi meçhul olanlara tebligat ilanen yapılır.

Yukarıki maddeler mucibince tebligat yapılamıyan ve ikametgahı, meskeni veya iş yeri de bulunamıyan kimsenin adresi meçhul sayılır.

Adresin meçhul olması halinde keyfiyet tebliğ memuru tarafından mahalle veya köy muhtarına şerh verdirilmek suretiyle tesbit edilir. Bununla beraber tebliği çıkaran merci, muhatabın adresini resmi veya hususi müessese ve dairelerden gerekli gördüklerine sorar ve zabıta vasıtasıyla tahkik ve tespit ettirir.

Yabancı memleketlerde oturanlara ilanen tebligat yapılmasını icabettiren ahvalde tebliği çıkaran merci, tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini yabancı memlekette bulunan kimsenin malûm adresine ayrıca iadeli taahhütlü mektupla gönderir ve posta makbuzunu dosyasına koyar."

32. 7201 sayılı Kanun'un "İlan şekli" kenar başlıklı 29. maddesi şöyledir:

"İlan suretiyle tebliğ, tebliği çıkartacak merciin mucip sebep beyanıyla vereceği karar üzerine aşağıdaki şekilde yapılır.

1. İlan alakalının ıtılana en emin bir şekilde vasıl olacağı umulan ve varsa (...) tebliği çıkaran merciin bulunduğu yerde intişar eden birer gazetede ve ayrıca elektronik ortamda yapılır.

2. Tebliğ olunacak evrak ve ilan sureti, tebliği çıkaran merciin herkesin kolayca görebileceği bir yerine de asılır.

Merci, icabına göre ikinci defa ilan yapılmasına karar verebilir. İki ilan arasındaki müddet bir haftadan aşağı olamaz. Gerekliyse ikinci ilan, yabancı memleket gazeteleriyle de yaptırılabilir."

33. 7201 sayılı Kanun'un "İlanen tebligatta tebliğ tarihi" kenar başlıklı 31. maddesi şöyledir:

"İlanen tebliğ, son ilan tarihinden itibaren yedi gün sonra yapılmış sayılır. İlanen tebliğe karar veren merci, icabına göre daha uzun bir müddet tayin edebilir. Ancak, bu süre 15 günü geçemez."

34. 25/1/2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Adresin meçhul olması" kenar başlıklı 48. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Yönetmelik hükümleri uyarınca kendisine tebligat yapılamayan, tebliğ memuru tarafından adresi tespit edilemeyen, adres kayıt sisteminde de yerleşim yeri adresi bulunmayan kişinin adresinin tespiti için tebligatı çıkaran merci tarafından adres araştırması yapılır.

(2) Tebligatı çıkaran merci, muhatabın adresini öncelikle resmî veya özel kurum ve dairelerden, bunlardan sonuç alınmadığı takdirde kolluk vasıtasıyla araştırabilir ve tespit ettirebilir. Yapılan araştırmalara rağmen muhatabın adresinin tespit edilememesi halinde adres meçhul sayılır.

(3) Adresi meçhul olanlara tebligat ilanen yapılır.

(4) İlanen tebligat, bu maddedeki usuller izlendikten sonra başvurulacak son çaredir."

35. Yönetmelik'in "İlanen tebligat usulü" kenar başlıklı 49. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Adresi yabancı ülkede bulunanlara ilan yoluyla tebliğ yapılmasını gerektiren hallerde, tebliği çıkaran merci, tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini yabancı ülkede bulunan kişinin varsa bilinen en son adresine, ayrıca, iadeli taahhütlü mektupla gönderir ve posta mahbuzunu dosyasında saklar."

36. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Evlilik birliğinin sarsılması" kenar başlıklı 166. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir."

2. Ulusal Yargı Kararları

37. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 23/1/2014 tarihli ve E.2013/15183, K.2014/1322 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Davacının, dava dilekçesinde davalının adresini bildirmiş olması nedeni ile bu maddenin somut olayda uygulama yeri bulunmadığından belirtilen gerekçe ile davanın usulden reddine karar verilmesi doğru değildir. Dosya içeriğinden anlaşılabacağı üzere, davacı dava dilekçesinde davalının adresini bildirmiştir ancak bildirilen bu adrese çıkarılan tebligatlar sonuçsuz kalmıştır. Mahkemece yapılan araştırmaya rağmen de davalının açık adresi tespit edilememiş, Hollanda makamlarının yazılı cevabına göre davalının 30.07.1998 tarihinde tespit edilemeyen bir ülkeye gitmek üzere Hollanda'dan ayrıldığı belirtilmiştir. Bu durumda 6099 sayılı Yasa ile değiştirilen 7201 sayılı Tebligat Kanunun 28.maddesi dikkate alınarak davalıya ilan tebligat yapılmak suretiyle taraf teşkili sağlanıp işin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple hükmün bozulması gerekmektedir..."

38. Ankara 7. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/5/2002 tarihli ve E.2000/698, K.2002/345 sayılı, boşanma kararının taraflardan yabancı olana tebliğ edilememesi üzerine verdiği 8/4/2013 tarihli ek kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yapılan tüm araştırmalar ve yazışmalar sonucu davalıya mahkememiz kararının tebliğ imkanının bulunmadığı anlaşılmış olup tebliğ imkansızlığı nedeniyle, anılan kararın kesinleşmesine karar verilmesi gerekmiş ve Mahkememiz kararının 8/4/2013 tarihi itibarıyla kesinleşmesine karar verilmesinin uygun olduğu sonucuna varılmış olmakla, karar dairesine kesinleşme hükümlerine göre ilgili Nüfus Müdürlüğüne gerekli işlemlerin yapılması için karardan yeterince suretinin gönderilmesine karar verilmiştir."

B. Uluslararası Hukuk

39. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "*Evlenme hakkı*" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir."

40. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) uzun sürdüğü iddia edilen boşanma davası sürecinde başvurunun yeni bir evlilik gerçekleştirilmesine imkân sağlanmaması yönündeki şikâyetini evlilik hakkı yönünden de incelemiş ve boşanma işlemlerinin makul bir süre içinde tamamlanmaması gibi hakkın özünü zedeleyecek nitelikteki koşulların bazı durumlarda Sözleşme'nin 12. maddesi bağlamında sorun oluşturabileceğini belirtmiştir (*Aresti Charalambous/Kıbrıs*, B. No: 43151/04, 19/7/2007, § 56).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Mahkemenin 8/9/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

42. Başvurucu;

i. Süreç içindeki tüm yükümlülüklerini eksiksiz şekilde yerine getirdiğini, buna rağmen boşanma kararının yurt dışındaki eşe tebliğ edilemediği gerekçesine dayanılarak kesinleştirme işleminin yapılmadığını, kesinleştirmenin yapılmaması nedeniyle kararın ilgili nüfus idaresine gönderilmediğini, dolayısıyla medeni hâlinin bekâr olarak değiştirilemediğini ifade etmiştir.

ii. Nüfus kayıtlarının karar doğrultusunda düzeltilmemesi nedeniyle 2003 yılından beri devam eden süreçte maddi ve manevi anlamda mağdur olduğunu, yeniden evlenip aile kuramadığını, evlat sahibi olmaktan ve aile olmanın sağlayacağı manevi destekten mahrum kaldığını, Anayasa'nın ailenin huzur ve refahının sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması konusunda devlete yüklediği yükümlülüğün yerine getirilmediğini ileri sürmüştür.

iii. İdari makamlar ve yargı organları tarafından kararın davalı A.S.A.ya tebliğ edilmesi amacıyla yapılan yazışmaların ve işlemlerin çok etkisiz kaldığını, tebligatın ilan edilmesinin talebiyle sunduğu dilekçelerinin dikkate alınmadığını ve bu talepler hakkında herhangi bir karar verilmediğini, Anayasa Mahkemesinin bir kararına da konu olduğu gibi bu konudaki emsal uygulamaların ilgili Mahkemece dikkate alınmadığını iddia etmiştir.

iv. Kesinleştirmenin yapılmaması nedeniyle mağduriyetinin artarak devam ettiğini, medeni hâlinin değiştirilmesi talebiyle nüfus müdürlüğüne başvurabileceği bir yolun bulunmadığını, yargılamanın mümkün olan en az masrafla ve makul sürede tamamlanması konusundaki gerekliliklerin yerine getirilmediğini ileri sürmüştür.

v. Bu nedenlerle adil yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve koruma geliştirme hakkı ile evlenme hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

vi. Ayrıca kimliğinin kamuya açık belgelerde gizli tutulması talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

43. Anayasa'nın "*Özel hayatın gizliliği*" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz..."

44. Anayasa'nın "*Ailenin korunması ve çocuk hakları*" kenar başlıklı 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

45. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

46. Başvurucunun şikâyetlerinin 2003 yılında verilen boşanma kararına ilişkin kesinleştirme işlemlerinin yapılmamasından kaynaklandığı görülmektedir. Başvurucu, uzun süredir devam eden bu sorun nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkından mahrum bırakıldığını ileri sürmektedir. Ayrıca uğradığı maddi ve manevi zararlar dolayısıyla birçok temel hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

47. Somut başvuruda öncelikle başvurunun evlenme hakkı yönünden uygulanabilir olup olmadığının irdelenmesi gerekir. Yapılacak değerlendirmeler neticesinde evlenme hakkının uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılması durumunda başvurunun tüm iddialarının evlenme hakkı bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

48. Sözleşme'nin 12. maddesinde ayrıca ve özel olarak düzenlenen evlenme hakkı, Sözleşme'nin 8. maddesinde yer verilen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile de yakından ilişkilidir. Anayasa'da ise evlenme hakkı ile ilgili açık bir normatif düzenleme bulunmamakla birlikte bu hakkın Anayasa'da yer verilen bazı hükümlerde mündemiç olduğu Anayasa Mahkemesince kabul edilmiştir (*Hüseyin Kesici*, B. No: 2013/3440, 20/4/2016, § 44; *Ö.Ç.*, B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 51; *D.K.*, B. No: 2015/11159, 25/9/2019, § 57).

49. Anayasa Mahkemesi birçok kararında Anayasa'nın 41. maddesinde aile kurumunun özel olarak düzenlendiğini, anayasal güvenceye bağlandığını ifade ederek aile kurma hakkının ayrıca ve özel olarak korumaya alınmasını mümkün kılmıştır. Buna göre aileyi Türk toplumunun temeli olarak tanımlayan Anayasa'nın 41. maddesinde ailenin birey ve toplum hayatındaki önemine işaret edilmiş, devlete ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri yapması ve teşkilatı kurması konusunda ödevler yüklenmiştir. Böylece aile kurumuna anayasal koruma sağlanmıştır (AYM, E.2005/26, K.2008/105, 15/5/2008; E.1999/35, K.2002/104, 12/11/2002; E.2013/158, K.2014/68, 27/3/2014).

50. Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, evlenme ve aile kurma hakkı açısından önemli birer normatif dayanaktır (*Hüseyin Kesici*, § 44; *Ö.Ç.*, § 51; *D.K.*, § 57). Ancak aile kurma/evlenme hakkının aile hayatına saygı hakkından farklı bir hak olduğunu belirtmek gerekir. Aile hayatına saygı hakkının güvencelerinden bahsedilebilmesi için öncelikle aile olarak nitelendirilebilen bir birlikteliğin ya da yakın bağın varlığı gerekir (*Murat Demir* [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 72). Dolayısıyla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı aile kurma hakkını değil daha önce gerçekleşen bir evlilikle ortaya çıkan aile hayatına saygıyı korumaktadır. Aile kurma/evlenme hakkı ise belirli koşulları taşıyan bireylerin yasalara uygun şekilde evlenebilmeleri açısından hakkın amacına uygun şekilde gerekli koşulların ve kolaylığın sağlanmasını güvence altına almaktadır.

51. Öte yandan evlenmek veya evlenmemek kişinin daha ziyade özel hayatının bir parçasını oluşturmakta, bu yönüyle söz konusu hak Anayasa'nın 20. maddesinde yer verilen özel hayata saygı hakkının bir görünümünü ifade etmektedir. Evlenme hakkıyla bağlantılı olan diğer düzenleme ise Anayasa'nın 41. maddesidir. Anılan maddenin metninde açıkça evlenme hakkından bahsedilmemekle birlikte madde gerekçesinde yer alan "*Ailenin korunması fikrinin, her şeyden önce Medenî Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu şüphesizdir.*" ifadesinden yola çıkıldığında amaçsal bir yorum ile belirtilen hakkın Anayasa'da güvence altına alındığı sonucuna ulaşılmaktadır (*Hüseyin Kesici*, § 44; *Ö.Ç.*, § 51; *D.K.*, § 57).

52. Bu açıklamalar doğrultusunda evlenme hakkının özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde ve özel bir görünümü olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

53. Başvurucunun temel iddiası, boşanma kararına ilişkin kesinleştirme işlemlerinin yapılmaması nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Dolayısıyla başvuruya konu olan sürecin meydana getirdiği ya da getirmesi muhtemel sonuçlar dikkate alınarak başvurunun bir bütün hâlinde özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde bulunan evlenme hakkı bağlamında ele alınması gerektiği kanaatine varılmıştır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

55. Evlenme hakkının belirtilen anayasal dayanakları ile devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesi dikkate alındığında söz konusu güvencelerin hayata geçirilmesi konusunda devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülüklerin bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamdaki yükümlülüklerin temelinde ailenin kurulması ile evliliğin gerçekleştirilmesine yönelik hukuki koşulların düzenlenmesi ve uygulanması olduğu söylenebilir (*D.K.*, § 60).

56. Resmî bir evliliğin sona erebilmesinin nedenlerinden biri de ilgili mevzuatta sayılan nedenlerin gerçekleşmesi durumunda yetkili ve görevli mahkemelerce verilen boşanma kararıdır. Bu yönde verilen kararın kesinleşmesi üzerine boşanan eşler, evlilik için gerekli koşulları taşıdıkları müddetçe yeniden evlenme hakkına sahip olacaklardır. Dolayısıyla boşanma davasına ilişkin sürecin ve akabinde gerçekleştirilecek işlemlerin hakkın özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman dilimi aralığında ve etkili hukuki çarelere başvurularak tamamlanması evlenme hakkının gerekliliklerinden biri olarak karımıza çıkmaktadır (*D.K.*, § 61).

57. Boşanma davalarının makul bir zaman diliminde tamamlanması ve kişilerin evlenmelerine engel olan nedenlerin ortadan kaldırılması konusunda idari ve yargısal organlardan haklı şekilde beklenen adımların atılmaması nedeniyle evlenme hakkının özünün zedelenmesi durumunda anılan hak yönünden ihlal sonucuna ulaşmak gerekecektir.

58. Uyuşmazlığın çözümü ya da engellerin ortadan kaldırılması konusunda atılacak adımların hakkın özünü zedelememesi gerektiği konusunda kamusal makamlara yüklenebilecek bu türden bir yükümlülük, kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir. Dolayısıyla burada kastedilen sonuç yükümlülüğü değil usule ilişkin bir yükümlülüktür. Bu noktada devlet organlarının atması gereken öncelikli adım, evlenme hakkının özünü zedelediği ileri sürülen konularda ilgililerin lehine ya da aleyhine de olsa hızlı şekilde bir harekete geçmekten ve gerekli adımları atarak belirsizlikleri gidermekten ibarettir.

59. Ayrıca devletin pozitif yükümlülükleri söz konusu olduğunda saygı kavramının çok kesin bir tanımının bulunmadığını, karşılaşılan durumlar ve izlenen uygulamalardaki farklılıklar dikkate alındığında bu kavramın gereklerinin olaydan olaya önemli ölçüde değişebildiğini belirtmek gerekir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Somut olayda başvurunun 2000 yılında açtığı boşanma davası hakkında Mahkemece 2003 yılında karar verildiği görülmektedir. Söz konusu karar, Türkiye'de bulunmaması nedeniyle davalı A.S.A.ya tebliğ edilememiştir. Dolayısıyla kesinleştirme işlemleri yapılmadığından karar tarihinin üzerinden on yedi yıl geçmesine rağmen başvurunun medeni durumunda bir değişiklik yapılamamıştır.

61. Başvurucunun gerek dava sürecinde gerekse kararın tebliğ edilmesine ilişkin başlatılan süreçte takip ve özen yükümlülüğünü yerine getirdiği görülmektedir. Zira başvuru, kararın yabancı dile tercüme edilmesi ve yurt dışı tebligat ücretlerinin ödenmesi konusunda Mahkemenin kendisinden talep ettiği hususları hızlı ve eksiksiz şekilde yerine getirmiş; süreci titizlikle takip etmiştir.

62. Bakanlık vasıtasıyla Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan girişimlerin Tanzanya'daki sistemden ve davalı A.S.A.'nın adresi konusunda eksiklik bulunmasından dolayı sonuçsuz kaldığı açıktır. Ancak süreç içindeki resmî yazışmalar dikkate alındığında bu konudaki girişimlere tebligata ilişkin adli evrakın gönderildiği 2004 yılında değil 2007 yılında başlandığı görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa 27/3/2007 tarihinde gönderilen yazıda bu durum açığa çıkmış ve anılan tarih itibarıyla A.S.A.'ya ilişkin adli evrakın Dışişleri Bakanlığının giriş kayıtlarında bulunmadığı ifade edilmiştir.

63. Somut başvuruda devam eden ve on yedi yıl geçmesine rağmen henüz kesinleştirilemeyen bir yargı süreci söz konusudur.

64. 2003 yılında verilen boşanma kararının kesinleştirilmesi amacıyla, ilanen tebligat gibi 7201 sayılı Kanun'da ve ilgili Yönetmelik'te açıkça düzenlenen alternatif hukuki çarelerin uygulanması konusunda başvuru tarafından ileri sürülen ve başvurunun evlenme hakkının özünü etkileyen mevcut sorunu gidermeye uygun olabilecek taleplerin derece mahkemesince dikkate alınmadığı görülmektedir. Üstelik bu tür durumlarda ilanen tebligat hükümlerinin işletilebileceği konusunda yargı organları tarafından emsal nitelikte kararlar verildiği (bkz. §§ 37, 38) açık olmasına rağmen bu yönde sunulan 10/2/2010 ve 28/4/2015 tarihli dilekçeler hakkında herhangi bir değerlendirme de yapılmamıştır. Dolayısıyla kararın kesinleştirilmesi amacıyla başlatılan süreçte derece mahkemesi tarafından gerçekleştirilen işlemler incelendiğinde tebligata ilişkin adli evrakın takibini yapan Bakanlığa akıbet sorma dışında başvurunun somut sorununu çözmeye öncelik veren bir yaklaşım içinde bulunduğu söylenmek güçtür.

65. Bu bağlamda boşanma davasında verilen kararın kesinleştirilmesine ilişkin yapılması gereken işlemlerin sürüncemede bırakıldığı ve başvurunun ileri sürdüğü ilanen tebligat gibi esaslı hukuki çarelerin hayata geçirilmesi konusunda derece mahkemelerince gerekli özenin ve dikkatin gösterilmediği kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla boşanma davasında verilen kararın kesinleştirmesine ilişkin işlemlerde evlenme hakkının özünü zedeleyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterilmemesi ve işlemlerin makul bir sürede tamamlanmaması nedeniyle başvurunun evlenme/aile kurma hakkına ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği değerlendirilmektedir.

66. Açıklanan gerekçelerle evlenme hakkının özünü zedeleyen hukuki belirsizlikler hızlı ve etkili bir idari ve yargısal süreç yürütülerek giderilmediğinden özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde olan evlenme hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurusunun hakkının ihlal edildiğine, ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini, yargılamanın yenilenmesine ve lehine 550.000 TL maddi ve manevi tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

69. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

70. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

71. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdiri yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemezsizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), §§ 57-59, 66, 67).

72. Başvurucu tarafından açılan boşanma davasında verilen kararın keskinleştirilmesi amacıyla gerekli olan etkili adımların atılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamında bulunan evlenme hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

73. Kesinleştirme işlemlerinin hızlı ve etkili hukuki çareler dikkate alınarak tamamlanmaması nedeniyle ulaşılan ihlal kararı üzerine derece mahkemesince atılması gereken adım, emsal uygulamaları bulunan ilanen tebligat gibi hukuki çareleri hızlı bir şekilde hayata geçirmekten ve kesinleştirme işlemlerini yaparak başvurucunun evlenme hakkının özünü etkileyen durumu ortadan kaldırmaktan ibarettir. Bu doğrultuda kararın bir örneğinin gereken adımların atılması ve kesinleştirme işlemlerinin hızlı bir şekilde yapılması amacıyla ilgili yargı merciine gönderilmesi gerekir.

74. Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi amacıyla yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya takdiren net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

75. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL veklet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gereklerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin **KABULÜNE,**

B. Özel hayata saygı hakkının kapsamında bulunan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDLEBİLİR OLDUğUNA,**

C. Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri kapsamında güvence altına alınan evlenme hakkının **İHLAL EDİLDİğİNE,**

D. Kararın bir örneğinin evlenme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için Bykkmece 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2000/770) **GÖNDERİLMESİNE,**

E. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat **ÖDENMESİNE,** tazminata ilişkin diğer taleplerin **REDDİNE,**

F. 257,50 TL harç ve 3.000 TL veklet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya **ÖDENMESİNE,**

G. demelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu srenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/9/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Selahaddin MENTEŞ